

[nová] Čeština
doma
& ve světě

2 2015

Nová čeština doma a ve světě

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

2/2015

Redakce:

Vedoucí redaktorka – Mgr. Kateřina Romaševská, Ph.D.

Výkonná redaktorka – Mgr. Katarzyna Vaculová

Členové redakce – Mgr. Adriana Filas, Mgr. Oleksandr Sukhanek,

Mgr. Maria Simeunovich-Skvortsova

Korektorky – Mgr. Olga Fojtíková, Bc. Jana Georgievová, Bc. BcA. Markéta Kraevská,

Mgr. Evgenia Ulyankina, Bc. Zorica Stojanovičová

Adresa redakce:

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií FF UK

nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1

Tel. (+420) 221 619 347, e-mail: ncds@ff.cuni.cz

Objednávky vyřizuje:

Vydavatelství Filozofické fakulty UK v Praze,

nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, e-mail: books@ff.cuni.cz

Návrh grafické úpravy a obálky: Studio Lacerta (www.sazba.cz)

Sazba: Lukáš Vavrečka, nakladatelství Pavel Mervart (www.pavelmervart.cz)

Obsah

Úvodní slovo	8
Stanislav Štěpáník <i>Konstruktivismus a jeho didaktické implikace ve vyučování českého jazyka</i>	11
Eva Hájková <i>Žákovský prekoncept a koncept slova jako jazykového jevu</i>	23
Gabriela Babušová <i>Prekoncept a koncept věty</i>	30
Ladislav Janovec <i>Identifikace komunikačních funkcí výpovědi na prvním stupni základní školy</i>	38
Zuzana Kováčová <i>Priama reč a naratívna štruktúra textu v súvislých prejavoch detí mladšieho školského veku ako výsledok autorského písania</i>	45
Luďmila Liptáková <i>Psychodidaktický prístup k jazykovo-komunikačnej edukácii v primárnom vzdelávaní</i>	61
Dana Cibáková <i>Porozumenie vecnému textu a práca s ním v primárnej škole</i>	74
Pavla Chejnová <i>Míra osvojenosti gramatických kategorií jmen a sloves u předškolního dítěte</i>	90
Jana Bednářová <i>Progresivní metody práce s textem</i>	99
Martina Spěváčková <i>Problematika lexikální synonymie v učebnicích českého jazyka pro 2. stupeň základní školy se zaměřením na metody cvičné</i>	112
O autorech tohoto čísla	119

Úvodní slovo

Vážení čtenáři,

aktuální číslo časopisu je věnováno především otázkám nových přístupů didaktiky mateřského jazyka a výzkumům, které v této oblasti probíhají. Publikované texty jsou výběrem z příspěvků, které původně zazněly na konferenci *Nové aspekty v didaktice mateřského jazyka*, kterou organizovala 28.–30. dubna 2015 pracovní skupina projektu GA ČR *Vztah kognitivních struktur žáka a struktur jazykového systému v procesu edukace českého jazyka* ve spolupráci s katedrou českého jazyka Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Další vybrané příspěvky budou publikovány v prvním čísle časopisu *Nová čeština doma a ve světě* v roce 2016.

Za zásadní metodologickou studii lze považovat text Stanislava Štěpánka *Konstruktivismus a jeho didaktické implikace* ve vyučování českého jazyka. Autor v něm představuje teoretická východiska konstruktivismu ve výuce a možnosti, jak lze konstruktivistický přístup využít při výuce mateřského jazyka. Dále charakterizuje principy konstruktivisticky pojatého vyučování a zmiňuje se i o termínu „žakovský prekoncept“, který je při konstrukci žakovských poznatků (a konceptů) velice důležitý.

Výzkumu žakovských prekonceptů jsou věnovány i tři další příspěvky: Evy Hájkové (*Žakovský prekoncept a koncept slova jako jazykového jevu*), Gabriely Babušové (*Prekoncept a koncept věty*) a Ladislava Janovce (*Identifikace komunikačních funkcí výpovědi na prvním stupni základní školy*). Tyto příspěvky představují dílčí výstupy z grantového projektu GA ČR zmíněného výše. Zaměřují se na výzkumy žakovských prekonceptů vybraných jazykových skutečností na prvním stupni základních škol a signalizují možnosti (a důvody) zavedení konstruktivisticky pojaté výuky českého jazyka, která by podpořila komunikační výchovu. E. Hájková prezentuje výsledky výzkumu prekonceptu slova a vzniku žakovského konceptu slova a nabízí řešení tohoto problému pro školní praxi. G. Babušová předkládá výzkumné nástroje, šetření a výsledky zjištění při mapování žakovského prekonceptu věty. Na tuto práci navazuje L. Janovec, který představuje výsledky výzkumu identifikace komunikačních funkcí výpovědi u žáků na prvním stupni a upozorňuje, že identifikace a adekvátní interpretace komunikační funkce představuje vysoce důležitý aspekt komunikačně orientované výuky jazyka.

Slovenská didaktička Zuzana Kováčová ve svém příspěvku *Priama reč a naratívna štruktúra textu v súvislých prejavoch detí mladšieho školského veku* ako výsledok autorského písania predstavila výzkum predstav naráčnických a textotvorných schopností dětí mladšieho školního věku a potvrdila, že úroveň narativních struktur textu je dána ontologicky, vyvíjí se paralelně

s řečí dítěte, jak se u něj rozvíjejí kognitivní procesy. Výzkum byl zaměřen především na přímou a nepřímou řeč a na členění textu (úvod, jádro textu a závěr).

Psychodidaktice byla věnována studie další slovenské kolegyně Ludmily Liptákové Psychodidaktický přístup k jazykovo-komunikačnej edukácii v primárnom vzdelávaní. Autorka představuje návrh psychodidaktické koncepce vyučování mateřského jazyka na prvním stupni včetně konceptuálních východisek přístupu a vymezuje oblasti, v nichž je nutné psychodidaktický přístup uplatňovat. Dále podtrhuje vhodnost a výhody současného kognitivisticky orientovaného interdisciplinárního přístupu v didaktické koncepci slovenského jazyka a edukace založené na poznatcích kognitivních věd.

Dana Cibáková se ve svém příspěvku Porozumenie a práca s vecným textom v primárnej škole věnuje především čtenářské gramotnosti a jejímu rozvíjení při výuce na prvním stupni základní školy. Pozornost věnuje zejména porozumění věcnému textu, předkládá výzkum, který je na chápání věcného textu žáky zaměřen.

Vývoji dětské řeči, a to především nabývání gramatické stránky jazyka, je věnován text Pavly Chejnové Míra osvojenosti gramatických kategorií u předškolního dítěte. Autorka prezentuje výzkum řeči pětiletého dítěte (včetně metodologie) a jeho výsledky. V řeči dítěte identifikuje tendenci k regularizaci a hypergeneralizaci, stanovuje, které gramatické kategorie dítě zvládá v pěti letech bez problémů a které se jeví ještě jako neustálené.

Výzkumné šetření rovněž představuje ve svém textu Progresivní metody práce s textem Jana Bednářová. Jejím cílem bylo porovnat výsledky čtenářských kompetencí u žáků druhého ročníku základní školy, pokud pracovali s textem tradičním způsobem a metodami RWCT.

Martina Spěváčková se ve studii Problematika synonymie v učebnicích českého jazyka pro 2. stupeň základní školy se zaměřením na metody cvičné věnuje metodám, pomocí nichž se zdokonalují vyjadřovací a stylizační schopnosti žáků, a to v oblasti užívání synonymních jazykových prostředků. Představuje typy cvičení, která se využívají v učebnicích, a jak se učebnice zastoupením jednotlivých cvičení liší.

Ladislav Janovec